

**ЛИЛЈАНА МАКАРИЈОСКА, ДИРЕКТОРКА
НА ИНСТИТУТОТ ЗА МАКЕДОНСКИ
ЈАЗИК "КРСТЕ МИСИРКОВ"**

Во Македонската академија на науките и уметностите премиерот Никола Груевски ја прогласи 2008 г. за Година на македонскиот јазик. Промоции на македонскиот јазик, литература и култура во најважните политички, културни и универзитетски центри во светот ќе се одржуваат во текот на цела година. За планираните активности говореше директорката на Институтот за македонски јазик "Крсте Мисирков", Лилјана Макаријоска.

 Директорке Макаријоска, Владата ја прогласи 2008 година за Година на македонскиот јазик. Од каде потекна идејата за еден ваков настан?

МАКАРИЈОСКА: Идејата на ДОМ (Демократска обнова на Македонија) ја прифатија Институтот за македонски јазик "Крсте Мисирков" и Институтот за македонска литература, а подоцна и голем број други институции, а секако и Владата на РМ. Годишната на македонскиот јазик е значаен проект, со кој се потврдува подготвеноста на Владата за афирмација на македонскиот јазик на патот кон интеграцијата во пошироката европска и светска заедница.

ДОЛГ И СВЕТО ПРАВО НЕ ГО ЗАБОРАВАТ ЈАЗ

Планираните активности ќе придонесат за афирмација на македонскиот јазик како еден од рамноправните службени јазици во ЕУ, за поттикнување на интересот на светската и европската јавност за негово изучување, за запознавање со неговото место и посебност во рамките на јазичното семејство.

 Со трибини, семинари, предавања... ќе се промовира нашиот јазик. Во сите овие активности е вклучен и Институтот за македонски јазик?

МАКАРИЈОСКА: Институтот како институција чија дејност најтесно е поврзана со македонскиот јазик, заедно со Филолошкиот факултет, Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура и др. е носител на голем дел од активностите, меѓу кои и на организацијата на Меѓународен научен собир, на повеќе трибини и јавни расправи, на промоции итн. Ќе се одржуваат трибини за статусот на македонскиот јазик во наставата; за изучувањето на македонскиот јазик како странски; за македонскиот јазик и литературното и преводното творештво; за јазикот на македонскиот превод на Библијата, како и јавни расправи посветени на употребата на македонскиот јазик во средствата за јавно информирање, во политичката комуникација, во правно-законодавните акти и документации, во топонимијата во Македонија, како и за јазикот на натписите на јавни места. Секако, Институтот е вклучен и во издавачката дејност од областа на македонскиот јазик преку повеќе изданија: Речник на населените места во Р Македонија, Македонски дијалектен атлас (историјат, развојни процеси и критички апарат), преку промоции на Толковниот речник на македонскиот јазик, Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција...

"Повеќе сакам во Домот Божји да кажам пет збора на разбирлив јазик, за да имаат од тоа полза браќата мои, отколку илјада зборови на неразбирлив јазик; зашто во тој случај мојот ум се моли, но браќата немаат полза".
Свети апостол Павле

лијата, како и јавни расправи посветени на употребата на македонскиот јазик во средствата за јавно информирање, во политичката комуникација, во правно-законодавните акти и документации, во топонимијата во Македонија, како и за јазикот на натписите на јавни места. Секако, Институтот е вклучен и во издавачката дејност од областа на македонскиот јазик преку повеќе изданија: Речник на населените места во Р Македонија, Македонски дијалектен атлас (историјат, развојни процеси и критички апарат), преку промоции на Толковниот речник на македонскиот јазик, Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција...

 Се обидуваат да отворат нови лекторати во странство. Кое е нивното значење?

МАКАРИЈОСКА: Посебна грижа за македонските лекторати во светот води Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура. Семинарот испраќа свои лектори во Будимпешта, Брно, Истанбул, Крајова, Краков, Москва, Неапол, Париз, Прага, Тирана, а вложува големи напори за отворање нови лекторати во Ријека, Мадрид, како и во Словачка, во Украина и во повеќе други земји. Македонските лекторати во

Разговорот го водеше:
Милева ЛАЗОВА

светот изградуваат истакнати македонисти, професори по македонски јазик на странските универзитети, преведувачи и сл. Со оглед на значењето на лекторатите се надеваме дека годинава Владата ќе обезбеди финансиска поддршка за нови лекторати. Несомнен е големиот придонес на Семинарот, низ кој во изминатите четири децении поминаа многу истакнати странски македонисти. Постојаниот растез во дејноста на Семинарот го потврдува збогатувањето со нови содржини и зголемениот интерес за учење на македонскиот јазик на летната школа во Охрид, на која досега учествувале околу 3.000 учесници од повеќе од 45 земји. Секој од нас се воодушевува кога ќе види како учесниците дојдени со скромни познавања на македонскиот јазик на крај од Семинарот читаат, преведуваат македонска поезија, пеат македонски народни песни, раскажуваат за македонските манастири, за вкусот на македонската храна.

Од Вашето досегашно искуство, можете ли да посочите колку често и правилно се употребуваат македонскиот стандарден јазик и неговото кирилско писмо во јавната комуникација во Македонија?

Топонимите се живо сведоштво за историскиот развој на јазикот, сведоштво за нашиот национален идентитет и интегритет. Тие имаат огромно културно, историско, научно и општествено значење, а денес се подложени на исчезнување, преведување, преименување. Според меѓународната регулатива имињата на населените места не се преведуваат, туку само се пренесуваат со латинично писмо.

Париж, Москва, Њујорк, Торонто и др., а секако и во други центри со лекторати и катедри каде што се изучува македонски јазик. Ќе се организираат денови на македонска култура, предавања и сл.

Со оглед на тоа дека сè повеќе се говори за двојазичност во Македонија, сметате ли дека македонскиот јазик полесно и тивко се потиснува, односно дали нашиот македонски јазик е загрозен?

МАКАРИЈОСКА: Со оглед на фактот дека нам не ни се познати законските решенија кои се предвидуваат во Законот за употреба на јазиците, не знаеме во кои рамки ќе се почитува употребата на македонскиот јазик како службен јазик во Р Македонија. Прашањето за двојазичноста кај нас се поставува како политичко прашање. Денес во јавноста постои голема загриженост поради уверувањето дека целта на барањето за двојазичност е всушност да се ограничи и да се одбегнува употребата на македонскиот јазик. Тоа секако се должи на фактот дека во одделни единици на локалната самоуправа има крајно непочитување на употребата на македонскиот јазик во законски определените рамки, ретко може да се најдат натписи, имиња на трговски, угостителски и други објекти и на македонски јазик и со кирилско писмо, има преименување на имињата на населените места итн.

Македонскиот јазик нема да биде загрозен доколку во нас постои свеста дека грижата за неговата употреба мора да биде заедничка и постојана, доколку тоа го прифатиме како "долг и како свето право".

Е ГЕНЕРАЦИИТЕ ДА ИКОТ НАШ НАСУШЕН

МАКАРИЈОСКА: Сведоци сме на недоследноста во неговата употреба во законски определените области на употреба, на непочитувањето на стандардниот јазик во јавната комуникација, неупотребата на официјалното кирилично писмо на фирмите и на натписите, неселективното прифаќање на туѓојазични елементи, што се одразува во употребата на јазикот кај голем процент од граѓаните итн. преименувањето на имињата на населените места.

Во однос на јазичниот израз на електронските средства за информирање би го истакнала и несоодветниот превод, отсуството на јазична редакција, па отстапувањето од трето-слозното акцентирање кај голем број водители на програмите. Јазикот во музичкото творештво ја потврдува и потребата од повисоко ниво на јазичната и музичката култура кај нас, а јазикот во рамки на преведувачката дејност треба да ги потврдува, а не да ги нагрдува изразните можности на македонскиот јазик. Голем проблем е и широката употреба на туѓи зборови во функција на имиња на јавни услужни објекти, во рекламни материјали и сл. Следењето на состојбата, особено во средното образование, укажува на постојано намалување на наставните содржини од областа на јазикот.

Меѓу планираните активности е и афирмацијата на македонскиот јазик во Европа и во светот. Како ќе се реализира оваа активност?

МАКАРИЈОСКА: Активностите во врска со Годишната на македонскиот јазик ќе имаат и меѓународен карактер. Со посебна промотивна програма ќе се настапува во повеќе центри на европскиот континент и пошироко, во Брисел, Берлин, Рим,

"Без јазикот ќе си недостигаме самите себеси, оти само јазикот никогаш не нè оставил сами и тој памети многу повеќе отколку што ние можеме да заборавиме".

академик Петре М. Андреевски

Позната ни е состојбата со нашите соседи. Едни нè негираат како народ, други ни го негираат јазикот, односно го присвојуваат, трети ни ја негираат државата. Ќе ја искористиме ли оваа кампања повторно, по не знам кој пат, да докажеме кои сме и кој е нашиот мајчин јазик?

МАКАРИЈОСКА: Ние и денес сме исправени пред задачата да ги браниме своето име, јазик и света православна црква како суштествени белези на нашето постоење и на нашето опстојување низ вековите. Во однос на негирањата би истакнала дека македонскиот јазик денес е познат и афирмиран во светот. Нашата многувековна писмена традиција е најголемо сведоштво за посебноста на македонскиот јазик и самобитноста на македонскиот народ. Македонскиот јазик има своја јазична структура, богат лексички фонд и свое посебно место во јазичното семејство.

Во една пригода изјавивте дека "негрижата за македонскиот јазик може да стане закана за губење на културниот и национален идентитет"?

МАКАРИЈОСКА: Јазикот е нашето најголемо духовно културно наследство и ние мораме да го чуваме како нешто нај-

свето. Неопходна е постојана грижа за употребата на македонскиот стандарден јазик во сите области, во јавното општество, во администрацијата... Секако, значајно е да се влијае на јазичната свест во духот на пораката на Мисирков да го чуваме и да го милуваме нашиот јазик. Треба да се негува љубовта кон мајчиниот јазик од најмала возраст, да се посветува поголемо внимание на состојбите во сите степени на образованието. Грижата за јазикот е влог за идните генерации, влог за нашата иднина. Зашто, како што во една своја беседа истакна академик Петре М. Андреевски, без јазикот ќе си недостигаме самите себеси, оти само јазикот никогаш не нè оставил сами и тој памети многу повеќе отколку што ние можеме да заборавиме.

УНЕСКО ја прогласи 2008 година за Година на јазиците, а во ЕУ таа е прогласена за Година на интеркултурен дијалог. Каде сме ние во тие глобални културни процеси?

Сведоци сме на спонтан асимилација на македонските иселеници. Претпоставка е дека контактот со македонскиот јазик се губи по третата генерација иселеници, особено во прекуокеанските земји. Негрижата за македонскиот јазик надвор од државата може да стане закана за губење на културниот идентитет на Македонците во соседните земји.

МАКАРИЈСКА: Во процесот на глобализацијата несомнено доаѓа до претопување на специфичностите на одделни јазици и култури, на културната разновидност на народите. Но, не треба да дозволиме да бидеме обезличени, туку треба да ги афирмираме јазичните специфичности и националните културни вредности, традицијата...

Во духот на "глобализацијата" и "евроинтеграциите", особено преку средствата за јавно информирање, секојдневно широко ја прифаќаме туѓата лексика неприспособена во духот на нашиот јазик, ја запоставуваме употребата на домашните зборови со образложение дека интернационализмите нè поврзуваат со јазиците на светот и нè водат во Европа. Има и засилена употреба на србизми, на наследените турцизми во новинарско-публицистичкиот стил итн.

Дали со тоа не ги потценуваме богатите изразни можности на сопствениот јазик?

Состојбата со употребата на македонскиот јазик кај македонските иселеници...

МАКАРИЈСКА: Неопходна е поголема грижа за изучување на македонскиот јазик и за културното организирање на македонските иселеници во Европа, Канада, САД, Австралија, преку црковните општини, преку списанија или сл. за да не се изгуби допириот со македонскиот јазик, литература и култура. Сведоци сме на спонтан асимилација на македонските иселеници. Постои претпоставка дека контактот со македонскиот јазик се губи веќе по третата генерација македонски иселеници, особено во прекуокеанските земји. За дијаспората треба да се организираат емисии со образовен карактер, преку сателитските програми на македонски јазик.

На поширок план, негрижата за македонскиот јазик надвор од државата може да стане закана за губење на културниот идентитет на Македонците во соседните земји. И треба да се бара поголема поддршка за правото на изучување на македонскиот јазик, литература и култура меѓу Македонците во соседството.

Во 2004 г. во Институтот беше организирана трибина на тема Стандардизацијата на географските имиња во Р Македонија. Што беше повод за тоа?

Нам не ни се познати законските решенија кои се предвидуваат во Законот за употреба на јазиците, не знаеме во кои рамки ќе се почитува употребата на македонскиот јазик како службен јазик во РМ. Прашањето за двојазичноста кај нас се поставува како политичко прашање. Постои голема загриженост поради уверувањето дека целта на барањето за двојазичност е всушност да се ограничи и да се одбегнува употребата на македонскиот јазик.

МАКАРИЈСКА: Непосреден повод беше несоодветниот однос во Законот за територијална организација на локалната самоуправа во Р Македонија, во кој имињата на населените места се преведувани или преименувани.

Во врска со појавата на преименување на топонимите Институтот за македонски јазик, како овластен субјект за заштита на јазикот и топонимите, се залага за зачувување на македонските топоними во изворна состојба како дел од духовното културно наследство. Топонимите се живо сведоштво за историскиот развој на јазикот, сведоштво за нашиот национален идентитет и интегритет. Тие имаат огромно културно, историско, научно и општествено значење, а денес се подложни на исчезнување, преведување, преименување. И според меѓународната регулатива имињата на населените места не се преведуваат, туку само се пренесуваат со латинично писмо.

Македонскиот јазик и МПЦ...

МАКАРИЈСКА: Црквата во Македонија имала исклучително влијание врз национално-културното опстојување на македонскиот народ. Судбината на нашиот народ била судбина и на црквата. Затоа и денес се смета дека непризнавањето на јазикот, на уставното име на државата, непризнавањето на МПЦ, всушност се атак на националниот идентитет, на македонските духовни вредности. Заради разбирање на светите богослужби во МПЦ истите се извршуваат на современ македонски јазик. Преку разбирливиот збор на верниците им се дава можност да ја разберат светата проповед, во духот на зборовите на светиот апостол Павле: "Повеќе сакам во Домот Божји да кажам пет збора на разбирлив јазик, за да имаат од тоа полза браќата мои, отколку илјада зборови на неразбирлив јазик; зашто во тој случај мојот ум се моли, но браќата немаат полза".